

Ter Info – Terrorisme bespreekbaar maken in de klas - Pedagogisch kader-

Inleiding

Ter Info is een mobiele website gericht op het vergroten van de maatschappelijke weerbaarheid tegen terrorisme in het primair en voortgezet onderwijs.

Het platform helpt docenten om terrorisme op een duidelijke, feitelijke, verantwoorde en verbindende manier te bespreken met verschillende leeftijdsgroepen. Ter Info biedt beknopte en evenwichtige informatie en de nodige pedagogische handvatten om klassikaal het gesprek aan te gaan over terrorisme: wat het beoogt, waarom het verwerpelijk is en wat eraan gedaan wordt. In het geval van aan terrorisme gerelateerde maatschappelijke gebeurtenissen met weerklank op de scholen helpt Ter Info leerkrachten om snel met een pedagogisch verantwoorde duiding te komen.

De pedagogische onderbouwing van Ter Info, die hieronder uitgebreid beschreven staat, komt voort uit een samenwerking tussen de afdelingen Geschiedenis van de Internationale Betrekkingen en Pedagogiek & Educatie van de Universiteit Utrecht en bestaat uit uitgangspunten en de leerdoelen.

Uitgangspunten

Het aanbod van Ter Info is grofweg in te delen in twee categorieën. Dit zijn de informatieve artikelen enerzijds en de pedagogische handvatten anderzijds. Hoewel de informatieve artikelen aansluiten bij de pedagogische visie, is voor de concretisering van de pedagogische doelen een koppeling met de pedagogische handvatten (niveau 5) noodzakelijk, bijvoorbeeld door informatieve en pedagogische items samen te gebruiken in de klasomgeving.

De pedagogische visie is gebaseerd op de vier hieronder genoemde uitgangspunten. Deze punten staan niet op zichzelf, maar vormen juist in samenspel de basis van de pedagogische onderbouwing van Ter Info.

- 1) Evenwichtig duidingskader**
- 2) Complementariteit: structureel & ad hoc**
- 3) Handelingsperspectief**
- 4) Inclusiviteit**

1) Evenwichtig duidingskader

Ter Info beoogt informatie en kennis in te zetten om de gevolgen van terrorisme met betrekking tot angst en polarisatie tegen te gaan, doormiddel van het bieden van een evenwichtig duidingskader.

Waarom?

Terrorisme is een moeilijk te bespreken thema mede omdat er veel emoties en verschillende meningen gepaard gaan met het onderwerp. Verschillende meningen vloeien deels voort uit de beschikbare informatie omtrent de thematiek. Deze informatie is voorhanden en verkrijgbaar in grote kwantiteit en niet altijd in goede kwaliteit. "Fake news", de overvloed aan sociale media en verhalen die leerlingen en leerkrachten op een andere manier bereiken behoeven een tegenwicht.

Het is van belang om objectiviteit van subjectiviteit te kunnen onderscheiden om een constructieve discussie te voeren. Niet slechts in het schetsen van een evenwichtig duidingskader, maar voor de waarborging van inclusiviteit is dit een uitdaging.

Het aanreiken van feitelijke informatie is mogelijk, maar het bieden van een allesomvattende en absolute waarheid is dat niet. Zodoende is het essentieel dat er evenwicht heerst in de kennis die wordt gehanteerd ter duiding van terrorisme. Het accent ligt hierin niet op het benadrukken van de bestaande verschillen in perspectief, maar juist op het in kaart brengen en onderstrepen van gemeenschappelijke en overeenkomende aspecten om verbinding te bevorderen.

Hoe?

Om dit evenwicht te bereiken is de verstrekte informatie gebaseerd op historisch onderbouwde kennis die het mogelijk maakt om het fenomeen terrorisme vanuit verschillende perspectieven te belichten. Het verleden biedt ons immers verschillende concrete voorbeelden van terrorisme en hoe hiermee omgegaan werd. Door de verschillende historische voorbeelden onderling en ook met het hedendaagse ontwikkelingen te vergelijken, ontstaat ruimte voor multiperspectiviteit. Door deze verschillende invalshoeken in kaart te brengen, wordt het gemakkelijker voor leerkrachten en leerlingen om het eigen reeds bestaande perspectief beter te begrijpen en te plaatsen. Door de overeenkomende en voor iedereen geldende principes als uitgangspunt te nemen, kan intersubjectiviteit ontstaan. Echter behoeft ook deze informatie een mate van nuance. De informatie die Ter Info biedt onderstreept dan ook een feitelijke en genuanceerde blik op gebeurtenissen en achterliggende oorzaken. Een rode draad die door de verschillende artikelen steeds centraal staat is de duiding en verwerping van terrorisme.

2) Complementariteit: structureel & ad hoc

Ter Info is inhoudelijk zo ingericht dat het dient als hulpmiddel om zowel op structurele wijze als ook ad hoc, direct na een aanslag, in te zetten.

Waarom?

Het platform richt zich op het bespreekbaar maken van terrorisme in de klas. Een aan terrorisme gerelateerd incident, zoals een aanslag, een belangrijke gebeurtenis in de strijd tegen een terroristische organisatie of een herdenking van een eerder incident, kan daarin dienen als een *teachable moment*. Deze momenten kunnen gebruikt worden om het thema te bespreken, omdat deze acute vragen, emoties en behoefte aan verheldering oproepen bij de scholieren. Echter kunnen *teachable moments* voor het onderwerp terrorisme bespreken in de klas niet op zichzelf staan. Deze momenten gaan immers vaak gepaard met stress en emoties bij zowel de leerlingen als de leerkrachten. De ad hoc inzet van Ter Info steunt daarom voor een deel op het onderwijzen van de onderliggende principes van terrorisme die nodig zijn om het geweld structureel te duiden. De bespreking van deze meer fundamentele zaken, zowel de inhoudelijke en historische achtergrond van terrorisme als ook een moreel- en handelingskader, wordt daarom op een structurele manier aangeboden, bij voorkeur voorafgaand aan het ad hoc gebruik van het platform.

Hoe?

Het structureel gebruik van Ter Info is gebaseerd op het volgende aanbod. Voor deelnemende scholen zal er voorafgaand aan het gebruik van de website een training aangeboden worden waarin zowel de technische functionaliteit van het platform wordt toegelicht en gemeenschappelijk wordt getest, als ook een inhoudelijk inzicht wordt

geboden als eerste stap om terrorisme beter te kunnen duiden. Halverwege het project en ook richting het einde van de pilot zullen er nog contactmomenten zijn om het proces te evalueren en verdere sturing te geven. Buiten deze contactmomenten biedt Ter Info, in structurele zin, verschillende lesbrieven die gebruikt kunnen worden om voorafgaand aan mogelijke *teachable moments* het thema terrorisme te bespreken in de klas. Deze momenten dienen om een kader te creëren waarbinnen het ad hoc gebruik vervolgens plaatsvindt. Naast het eigen aanbod biedt Ter Info een zo compleet mogelijk overzicht aan links die verwijzen naar bestaande kaders rond burgerschap, vreedzaamheid, diversiteit en het bespreken van controversiële thema's.

Voor het Ad hoc gebruik van het platform biedt Ter Info zo actueel mogelijke informatie over mogelijke aan terrorisme gerelateerde gebeurtenissen, waar kinderen directe vragen over kunnen hebben. Zodoende kan de actualiteit gebruikt worden in samenwerking met de artikelen omtrent de achtergrond en de duiding van terrorisme, de eerdergenoemde trainingen en het gecreëerde kader. Ook zullen er modules beschikbaar zijn op het platform die gebruikt kunnen worden om actuele gebeurtenissen op een pedagogisch verantwoorde manier bespreekbaar te maken in de klas. Daarnaast is het ad hoc aanbod van Ter Info niet slechts gericht op de feitelijke duiding van de gebeurtenis, maar biedt ook handvatten aan de leerkrachten hoe met emoties en stress omgegaan kan worden in de klas.

3) Handelingsperspectief

Om terrorisme te duiden en de weerbaarheid ertegen te vergroten, gebruikt Ter Info historisch onderbouwde kennis en vertaalt deze naar zo concreet mogelijke handelingsperspectieven.

Waarom?

Kennis kan dienen als middel voor troost in moeilijke situaties. Met het beoogde doel om kennis in te zetten om terrorisme te duiden, kan kennis echter niet op zichzelf staan, maar dient verbonden te zijn aan zo concreet mogelijke handelingen. Deze handelingen zijn nodig om de leerlingen een uitweg te bieden, een manier om de verworven kennis te verwerken en om te zetten in weerbaarheid. Het aanbieden van handelingsperspectieven, die ook als een persoonlijk en collectief kompas kunnen dienen voor leerlingen, is van belang in pedagogisch opzicht om kinderen 'niet te laten zitten' met de negatieve/pessimistische perspectieven die voort kunnen vloeien uit de confrontatie met extreem geweld. Negatieve gevolgen kunnen zijn: ongefundeerde negatieve oordeelsvorming en polarisering, deels ongefundeerde of disproportionele angst, geen perspectief op en inzicht in de richting van een oplossing, geen verantwoordelijkheid kunnen nemen of geen handelingsmogelijkheden ervaren.

Ook de principes van de pedagogiek over H.O.O.P zoals geformuleerd in de afscheidsrede van Micha de Winter (de Winter, 2017): (H)andelingsperspectief te cultiveren, al te snelle oordelen te (O)nderbreken, (O)ptimisme voorleven, en actieve (P)articipatie bevorderen, spelen hierin een centrale rol. Deze pedagogische principes zijn geformuleerd als een leidraad voor het pedagogisch handelen bij extreme of uitzichtloze situaties zoals terrorisme.

Hoe?

De informatie op de site van Ter Info is deels gebaseerd op zo objectief mogelijke directe kennis over incidenten, groeperingen en individuen. Daarnaast is een ruim aanbod aan artikelen over de achtergrond van terrorisme, waaronder ook de verschillende methoden hoe ermee wordt en werd omgegaan. Deze stukken bieden bijvoorbeeld inzicht in politieke oplossingen, verschillende mogelijkheden met betrekking tot de reacties op terrorisme, zowel vanuit de overheid, de media als ook vanuit de hele samenleving. Hoe er gehandeld kan

worden naar aanleiding van geweld is dus deels gebaseerd op wat we leren uit de geschiedenis en op de normen en waarden van de Nederlandse rechtsstaat. Naast het historisch onderbouwde informatieve aanbod, biedt Ter Info als onderdeel van de pedagogische handvatten, concrete werkvormen om handelingsmogelijkheden op structurele wijze en reactief in kaart te brengen. Deze handelingen zijn deels gebaseerd op de Nederlandse rechtsstaat en op het pedagogisch klimaat binnen de scholen. De handelingen reiken van meer abstracte acties, zoals verbinding zoeken en niet polariseren tot concrete handelingen als een inzamelingsactie opstarten voor slachtoffers.

Ter Info baseert zich in dit aanbod voornamelijk op externe bronnen, die waar mogelijk, op het thema terrorisme toegespitst worden. Daarnaast biedt Ter Info een zo volledig mogelijk overzicht van alternatieve bronnen waar verdere handvatten voor het bieden van handelingsperspectieven te vinden zijn.

4) Inclusiviteit

Verschillende etnische, culturele, politieke en maatschappelijke achtergronden van zowel leerlingen als leerkrachten kunnen leiden tot een onderscheid in de kijk op terrorisme. Inclusiviteit betekent dat hier rekening mee gehouden wordt, zodat de informatie en invalshoeken zo inclusief mogelijk zijn. Het doel is hierin steeds om ruimte en acceptatie te creëren voor multiperspectiviteit, ook doormiddel van het evenwichtig duidingskader. De nadruk ligt echter steeds op de boven geordende principes die gelden ongeacht de persoonlijke achtergrond van leerling of leerkracht.

Waarom?

Bij het bespreken van terrorisme in de klas is het van belang om aandacht te hebben voor het feit dat leerlingen en leerkrachten in multi-etnische scholen verschillend kunnen aankijken tegen de politieke aspecten van specifieke terroristische aanslagen. Sommige leerlingen kunnen de politieke doelen van de partij die de aanslag pleegt delen, maar andere leerlingen niet (en ervaren de aanslag als een bedreiging voor de eigen gemeenschap). Als leerkrachten niet in staat zijn deze verschillende perspectieven te adresseren, hiertussen te bemiddelen en overeenkomende principes te identificeren, kan het bespreken van terrorisme een polariserend effect hebben en kunnen verschillen binnen de klas/school (uit)vergroten worden. Dit is ook van belang voor scholen met een homogene leerlingenpopulatie.

Hoe?

Dit uitgangspunt vindt haar uitwerking bij Ter Info in een inclusieve representatie van het materiaal. Dat wil zeggen: de perspectieven van de leerlingenpopulatie worden zo goed mogelijk in gelijke mate gerepresenteerd. Er is aandacht voor de diverse politieke posities binnen de leerlingen- en leerkrachtenpopulatie. Er wordt bijvoorbeeld zo veel mogelijk vermeden dat in de presentatie van de teksten een bepaald gezichtspunt te veel benadrukt wordt en dat iedereen zich zo vrij mogelijk voelt het eigen gezichtspunt te durven delen zonder veroordeeld te worden. Hierin wordt gebruik gemaakt van verschillende bronnen en methoden over het bespreken van controversiële issues.

Ook wordt bij conflicten die worden geïntroduceerd benadrukt dat er meerdere politieke perspectieven zijn op het conflict. Deze perspectieven komen ook terug in de artikelen onder het kopje “veelgestelde vragen”. Ook in het vraagstuk welke terroristische aanslagen aanleiding zijn tot het bespreken ervan in de klas wordt hier rekening mee gehouden. De pedagogische handvatten die Ter Info biedt, waarborgen niet alleen de inclusiviteit, maar

voorzien ook in de ondersteuning van de identificatie en behandeling van overeenkomende perspectieven.

Pedagogische leerdoelen

1) Evenwichtig duidingskader voor terrorisme

a) Wat?

Leerlingen kunnen recente terroristische aanslagen plaatsen binnen een langere geschiedenis van extreme geweldspleging met als doel onder meer inzicht creëren in de diversiteit van de achtergrond van de plegers van extreem geweld, maatschappelijke contexten en verloop van extremisme.

Hoe?

De verscheidene artikelen op Ter Info laten zien dat terrorisme van alle tijden is, en dat het voortkomt vanuit verschillende achtergronden (bijvoorbeeld, terroristen hebben linkse en rechtse politieke voorkeuren, hangen verschillende religies aan en hebben verschillende etnische achtergronden)

b) Wat?

Leerlingen hebben inzicht in de onmiddellijke motieven van terroristen maar ook in de 'root causes' die terroristen drijft (ervaren onrecht, discriminatie)

Hoe?

De verscheidene artikelen op Ter Info behandelen motieven en 'root causes' van terroristen, om zo inzicht te krijgen in sentimenten die heersen in de samenleving, ook bij mensen die deze sentimenten niet tot een gewelddadige oplossing brengen

c) Wat?

Leerlingen hebben inzicht in de polariserende werking van extreem geweld alsmede richtingen van oplossingen om dit tegen te gaan.

Hoe?

De informatieve content biedt een kader, aan de hand van historische voorbeelden, waarin de verwerping van geweldpleging voor het bereiken van (politieke) doelen een onderdeel is.

d) Wat?

Leerlingen kunnen een onderscheid maken tussen feiten en meningen over terrorisme, erkennen verschillende perspectieven en zien overeenkomsten in boven geordende principes.

Hoe?

De informatieve artikelen schetsen een duidingskader gebaseerd op de verschillende bestaande perspectieven. De pedagogische handvatten gaan verder in op de zoektocht naar overeenkomende principes.

2) Tweeledig aanbod: ad hoc & structureel

Ad hoc

Wat?

Leerlingen en leerkrachten kunnen hun emoties reguleren, op een rustige manier discussiëren en duiden wat er is gebeurd.

Hoe?

Er verschijnt op Ter Info zo snel mogelijk een artikel over de recente aanslag met de feiten die op dat moment kenbaar zijn. Ter Info biedt pedagogische handvatten die reactief gebruikt kunnen worden direct na een aan terrorisme gerelateerde gebeurtenis. Deze 'tools' berusten deels op werkvormen die in het algemeen gebruikt kunnen worden op momenten waarin hevige emoties een rol spelen, maar bevatten ook de link met de objectieve kennis die beschikbaar is over het incident.

Structureel:

Wat?

Leerlingen inzicht geven over terrorisme: structurele angst heeft geen zin, terrorisme is een marginaal probleem (vergeleken met sommige andere problemen) en niet iets waar je dagelijks bang voor hoeft te zijn.

Hoe?

Ter Info biedt pedagogische handvatten en lesbrieven die op structurele of proactieve wijze ingezet kunnen worden. In het geval dat een aan terrorisme gerelateerde gebeurtenis zich voordoet, dienen de kennis en de inzichten die vergaard zijn tijdens de structurele les als basis voor de duiding, als fundament voor de discussie en als "geheugensteun" hoe er eerder, zonder de hevige emoties, over gepraat werd.

3) Inclusiviteit: biedt ruimte voor verschillende meningen

Wat?

Leerlingen kunnen samen een gemeenschappelijk en gedeelde positie vaststellen binnen de klas ten aanzien van geweld dat aan bovenstaande is gerelateerd.

Hoe?

Tijdens een discussie over terrorisme in de klas aan de hand van de Ter Info website, zal er besproken moeten worden hoe dergelijk geweld veroordeeld wordt, maar is er tegelijkertijd de ruimte voor iedereen om een mening te vormen en gevoelens te uiten. Daarnaast staat intersubjectiviteit en de nadruk op algemeen geldende principes centraal in de door ter Info aangeboden pedagogische handvatten.

4) Handelingsperspectief

a) Wat?

Leerlingen krijgen inzicht in handelingsperspectief gebaseerd op historische en hedendaagse voorbeelden:

Hoe?

De informatieve artikelen van Ter Info bieden inzicht in: de geschiedenis van het beteugelen van geweld, hoe in de Nederlandse rechtstaat gehandeld wordt bij extreem geweld (opsporing, rechtspraak, preventie, veiligheid), het geweldsmonopolie, de strategische doelen van terroristen als angst en polarisatie en alternatieve handelingen zoals vredesonderhandelingen, vreedzaam protest, diplomatie en politiek dialoog.

b) Wat?

Leerlingen zien handelingsmogelijkheden op persoonlijk niveau, in het geval van een aan terrorisme gerelateerde gebeurtenis en aanleiding van een structureel gesprek over terrorisme.

Hoe?

Ter info biedt in de pedagogische handvatten concrete werkvormen om handelingsmogelijkheden op structurele en wijze en reactief in kaart te brengen. Ter Info baseert zich in dit aanbod voornamelijk op externe bronnen, die waar mogelijk, op het thema terrorisme aangepast worden. Daarnaast biedt Ter Info een zo volledig mogelijk aanbod van alternatieve bronnen waar verdere handvatten voor het bieden van handelingsperspectieven te vinden zijn.

Bronvermelding

Winter, De, M. (2017) Pedagogiek over Hoop [afscheidsrede], geraadpleegd van <http://www.stichtingvreedzaam.nl/publicaties/Afscheidscollege%20Micha%20de%20Winter%20mei%202017.pdf>

Hondius, D. (2010) Finding common ground in education about the Holocaust and slavery. *Intercultural Education*, 21, 61–69.)

Graaf, De, B. (2017) Kennis maakt kinderen weerbaar in tijden van terrorisme, *Platform voor het Primair Onderwijs*, 7, 4-6.